

NÁRODNÍ REGULACE AKTIVIT V OBLASTI KOSMICKÝCH ZDROJŮ¹

ŠIMON PEPŘÍK

Abstract: National Regulation Regarding Space Resource Activities

The aim of this article is to describe the national regulations regarding space resource activities in selected countries. The list of countries includes major space-faring countries, Luxembourg for its progressive legislation, and the Czech Republic, European Space Agency and European Union for comparison.

The article presents an overview of the steps taken by each country in the field of space resources and discusses their current policies. Where they are not known, it is attempted to estimate them based on an analysis of publicly available documents and information. A conclusion is made presenting possible future development in space-faring countries as well as the direction of the international community.

Keywords: national regulation; outer space resources; celestial bodies; outer space; Artemis Accords; SpaceResources.lu

Klíčová slova: národní regulace; kosmické zdroje; nebeská tělesa; kosmický prostor; Artemis Accords; SpaceResources.lu

DOI: 10.14712/23366478.2022.10

1. ÚVOD

Využívání přírodních zdrojů,² nacházejících se na nebeských tělesech, je novodobá myšlenka, se kterou Smlouva o zásadách činnosti států při výzkumu a využívání kosmického prostoru včetně Měsíce a jiných nebeských těles³ (dále jen „Kosmická

¹ Text tohoto článku vychází z diplomové práce s názvem *Právní režim přírodních zdrojů na nebeských tělesech*, která byla obhájena 27. 1. 2021 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy (Digitální repozitář Univerzity Karlovy [online]. [cit. 2021-09-08]. Dostupné na: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/124444>).

² Za přírodní zdroje lze považovat látky, materiály a nehmotné jevy, přirozené se vyskytující v přírodě (v její živé i neživé části), které mohou být použity pro hospodářskou výrobu nebo mohou sloužit k uspokojování lidských potřeb. Kosmickými zdroji jsou přírodní zdroje nacházející a vyskytující se v kosmickém prostoru a na nebeských tělesech. Jsou jimi jak nerostné suroviny, tak energie, zařízení a další nehmotné statky (vakuum, mikrogravitace a oběžné dráhy). Jejich společnou vlastností je skutečnost, že se nacházejí v kosmu, tedy mimo planetu Zemi a její atmosféru.

³ Treaty on Principles Governing the Activities of States in the Exploration and Use of Outer Space, including the Moon and Other Celestial Bodies, UNTC No. 8843 [online]. 27. 1. 1967 [cit. 2021-09-08]. Dostupné na: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20610/volume-610-I-8843-English.pdf>.

smlouva“) v době svého vzniku nepočítala. Byť i v dnešní době jde zatím stále jen o teoretický koncept, je pravděpodobné, že jeho praktické provedení je pouze otázkou času. Již dnes se tomuto tématu věnují kosmické agentury i soukromé společnosti, jejichž cílem je kromě výzkumu také využívání kosmických zdrojů k ekonomickému prospěchu.⁴ Přírodní zdroje na nebeských tělesech totiž mohou obsahovat drahé kovy jako zlato, platinu a palladium, které jsou na Zemi velmi vzácné, ale také vodu, jejíž přítomnost na nebeských tělesech by byla velmi významná jak pro její funkci základní složky živých organismů⁵ a nezbytné podmínky pro jejich přežití, tak pro její složení z prvků vodíku a kyslíku, které se využívají pro výrobu paliva kosmických lodí⁶ a v neposlední řadě také pro její schopnost radiačního stínění a její využitelnost pro ukládání energie.⁷ Zejména voda by tak byla využitelná ve všech fázích získávání přírodních zdrojů na nebeských tělesech: byla by těžena a dovážena na Zemi za účelem ekonomického zisku, byla by využívána na místě jako součást systému životní podpory lidských posádek a také by byla zpracovávána na palivo kosmických lodí dovážejících produkty z kosmických zdrojů z nebeských těles zpátky na Zemi.

Vzhledem k tomu, že Kosmická smlouva se právním režimem přírodních zdrojů na nebeských tělesech explicitně nezabývá, vyvstává otázka, zda získávání a následné využívání a případná komercializace surovin z kosmických zdrojů je v rozporu či v souladu s mezinárodním právem.

Ani Dohoda o Měsíci nepřinesla jednoznačné řešení problematické otázky využívání kosmických zdrojů. V Dohodě o Měsíci jsou Měsíc a jeho přírodní zdroje prohlášeny za společné dědictví lidstva (*common heritage of mankind*), nicméně k vyjádření obsahu této zásady má dojít na základě mezinárodního režimu, k jehož vzniku se státy zavazují přistoupením k Dohodě o Měsíci, až se bude využívání přírodních zdrojů Měsíce ukazovat jako realizovatelné.⁸ Vzhledem k tomu, že takový mezinárodní režim, jehož vytvoření je předpokladem pro mezinárodní správu využívání přírodních zdrojů Měsíce, nevznikl, zůstává zásada *common heritage of mankind* nenaplněna. Jelikož Dohodou o Měsíci není vázán žádný ze států s významným kosmickým programem, který

⁴ Jako příklad mohou posloužit společnosti amerických miliardářů, Blue Origin, SpaceX a Virgin Galactic, jejichž cílem je podstatně snížit náklady na vynesení rakety na oběžnou dráhu, a tím přiblížit zdroje na Měsíci, Marsu a na asteroidech lidskému využití.

⁵ Zajímavostí týkající se živých organismů v kosmickém prostoru je 14. září 2020 oznámený objev molekuly fosfanu v oblacích Venuše. Tento plyn na Zemi vzniká především průmyslovou činností nebo činností mikroorganismů, které žijí v prostředí bez kyslíku. Otázka, zda je tento plyn v atmosféře Venuše biologického původu, zaujala jak širokou veřejnost, tak kosmické agentury. NASA i ruská kosmická agentura Roskosmos oznámily plány na mise k Venuši, které by se odpovědí na tuto otázku měly zabývat (viz též: KARLÍK, T. Venuše se stala přes noc lákavým cílem: Rusko ji chce nyní zkoumat samo, bez spolupráce s USA. In: ČT24 [online]. 16. 9. 2020 [cit. 2020-07-11]. Dostupné na: <https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/3184902-venuse-se-stala-pres-noc-lakavym-cilem-rusko-ji-chce-nyni-zkoumat-samo-bez-spoluprace-s>; KARLÍK, T. NASA chce hledat život na Venuši sama: zvažuje vyslání robotické sondy. In: ČT24 [online]. 17. 9. 2020 [cit. 2020-07-11]. Dostupné na: <https://ct24.ceskatelevize.cz/veda/3185820-nasa-chce-hledat-zivot-na-venus-i-sama-zvazuje-vyslani-roboticke-sondy>).

⁶ Seeker. How Close Are We to Mining in Space? In: *Youtube* [online]. 14. 8. 2019 [cit. 2020-07-11]. Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=d44TQRewClc>.

⁷ SPUDIS, P. Lunar Resources: Unlocking the Space Frontier. *Ad Astra* [online]. 2011, Vol. 23, No. 2 [cit. 2020-09-24]. Dostupné na: <https://space.nss.org/lunar-resources-unlocking-the-space-frontier/>.

⁸ Dohoda o činnosti států na Měsíci a jiných nebeských tělesech, čl. 11.

by se zabýval i výzkumem a využíváním Měsíce, je Dohoda o Měsíci považována za neúspěšný pokus o mezinárodněprávní regulaci postavení Měsíce a jeho přírodních zdrojů a činnosti států a jiných subjektů při jejich zkoumání a využívání.

Otázku legality získávání, využívání a případné komercializace surovin z kosmických zdrojů se proto některé státy snaží řešit na úrovni svých národních legislativ a v současné době můžeme také pozorovat první případ mezinárodní dohody věnující se tomuto tématu. Aby byla v takových právních předpisech, mezinárodních dohodách a případném mezinárodním rámci obsažena srovnatelná úprava základních zásad a aby se tyto principy věnovaly obdobným institutům, došlo k přijetí Zásad dlouhodobé udržitelnosti v kosmickém prostoru a k vydání *Building Blocks for the Development of an International Framework for the Governance of Space Resource Activities*.

Tento příspěvek navazuje na článek s názvem *Právní režim přírodních zdrojů na nebeských tělesech*.⁹ Pro podrobnější informace týkající se právního režimu přírodních zdrojů na nebeských tělesech vyplývajících z mezinárodních smluv a jiných mezinárodních dokumentů autor odkazuje na zmiňovaný článek.

1.1 ZÁSADY DLOUHODOBÉ UDRŽITELNOSTI V KOSMICKÉM PROSTORU

V červnu roku 2019 přijal Výbor Organizace Spojených národů pro mírové využívání kosmického prostoru¹⁰ (*Committee on the Peaceful Uses of Outer Space*, dále jen „COPUOS“) dokument s názvem Zásady dlouhodobé udržitelnosti v kosmickém prostoru,¹¹ ve kterém předkládal doporučení týkající se politiky a regulačního rámce pro kosmické aktivity. Vzhledem k nezávaznosti tohoto dokumentu COPUOS rovněž vyzval státy a mezinárodní mezivládní organizace, aby dobrovolně přijaly opatření, která zajistí implementaci těchto doporučení.¹²

Tento dokument byl součástí každoroční Zprávy COPUOS, ve které byl vyjádřen pozitek několika delegací, že nové právní otázky, vyvstávající z pokračujícího rozvoje vědy a technologií, jako jsou ty týkající se využívání kosmických zdrojů, by měly být řešeny na základě vícestranných jednání.¹³ Ve zprávě byla také popsána výměna názorů jednotlivých delegací na potenciální právní modely pro činnosti spočívající ve výzkumu, získávání a využívání kosmických zdrojů. Jedna z delegací tvrdila, že přestože v současnosti

⁹ PEPŘÍK, Š. Právní režim přírodních zdrojů na nebeských tělesech. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica* [online]. 2021, Vol. LXVII, č. 3, s. 153–166 [cit. 2021-09-08]. Dostupné na: https://karolinum.cz/data/clanek/9469/Iurid_67_3_0153.pdf.

¹⁰ COPUOS byl zřízen v prosinci 1959 rezolucí Valného shromáždění Organizace spojených národů RES 1472 (XIV) jako stálý výbor OSN; rok po ustanovení *ad hoc* komise pro mírové využití kosmického prostoru.

¹¹ Guidelines for the Long-term Sustainability of Outer Space Activities of the Committee on the Peaceful Uses of Outer Space: Report of the Committee on the Peaceful Uses of Outer Space A/74/20 [online]. 20. 8. 2019 [cit. 2021-09-08]. Dostupné na: https://www.unoosa.org/res/oosadoc/data/documents/2019/a/a7420_0_html/V1906077.pdf.

¹² Long-term Sustainability of Outer Space Activities. In: *United Nations Office for Outer Space Affairs* [online]. [cit. 2020-10-25]. Dostupné na: <https://www.unoosa.org/oosa/en/ourwork/topics/long-term-sustainability-of-outer-space-activities.html>.

¹³ Committee on the Peaceful Uses of Outer Space. Report of the Committee on the Peaceful Uses of Outer Space A/74/20 [online]. 3. 7. 2019, s. 26 [cit. 2020-10-25]. Dostupné na: https://www.unoosa.org/res/oosadoc/data/documents/2019/a/a7420_0_html/V1906077.pdf.

není technologicky uskutečnitelné věnovat se aktivitám v oblasti kosmických zdrojů, skutečnost, že některé státy se již těmito otázkami zabývají ve svých národních legislativách, vyžaduje, aby byla tato záležitost řešena mnohostranně s cílem vyvinout mezinárodní právní rámec, v jehož mezích by tyto činnosti mohly být prováděny. Rovněž zazněl názor, že aktivity v oblasti kosmických zdrojů by měly být prováděny na základě zásad udržitelného využívání přírodních zdrojů a zabránění škodlivé kontaminaci a měly by být koordinovány na mezinárodní úrovni s cílem zabránit konkurenčním zájmům a minimalizovat konflikty. Dále zazněl názor, že subjekty zapojené do aktivit v oblasti kosmických zdrojů by měly spolupracovat, aby se budoucí činnosti mohly vyvíjet vhodným a praktickým způsobem a ve shodě s mezinárodním právem. Vzhledem k rostoucímu zájmu a poptávce po vývoji těchto aktivit by neměl ve vývoji zaostávat ani právní rámec a regulace těchto činností. Několik delegací vyjádřilo přesvědčení, že by měla být vytvořena pracovní skupina, která by se těmito otázkami zabývala a která by postupně formovala návrh mezinárodních pravidel upravujících všechny aktivity v oblasti kosmických zdrojů v souladu s právním rámcem a zásadami stanovenými ve stávajících smlouvách kosmického práva. Podle jedné delegace by se taková pracovní skupina měla zabývat přípravou článků mezinárodní smlouvy, která by stanovila závazný a komplexní mezinárodní právní rámec pro výzkum a využívání kosmických zdrojů.¹⁴

1.2 ZÁKLADNÍ ZÁSADY PRO ROZVOJ MEZINÁRODNÍHO RÁMCE PRO ŘÍZENÍ AKTIVIT V OBLASTI KOSMICKÝCH ZDROJŮ (*BUILDING BLOCKS FOR THE DEVELOPMENT OF AN INTERNATIONAL FRAMEWORK FOR THE GOVERNANCE OF SPACE RESOURCE ACTIVITIES*)

V prosinci 2014 svolal Haagský institut pro globální spravedlnost diskuzi o správě kosmických zdrojů, ke které byli přizváni vědci, představitelé průmyslu, diplomaté, politici i právníci. Diskuze poukazovala jak na chybějící shodu na legálnosti využívání přírodních zdrojů z asteroidů, Měsíce a jiných nebeských těles v souladu s mezinárodními smlouvami, tak na neexistenci dohody ohledně požadované struktury, kterou by se takové aktivity měly řídit.¹⁵ V návaznosti na tuto diskuzi byla vytvořena Haagská mezinárodní pracovní skupina pro správu kosmických zdrojů (dále jen „Haagská pracovní skupina“),¹⁶ které bylo dáno za cíl posuzovat potřebu regulační struktury pro činnosti v oblasti kosmických zdrojů a následně připravit dokument představující základní použitelné prvky této struktury. V případě vzniku takové potřeby měla Haagská pracovní skupina podporovat a vést státy k jednání o mezinárodní dohodě nebo

¹⁴ Tamtéž, s. 32–34.

¹⁵ Committee on the Peaceful Uses of Outer Space. The Hague Space Resources Governance Working Group [online]. 12. 4. 2018 [cit. 2021-11-30]. Dostupné na: https://www.unoosa.org/res/oosadoc/data/documents/2018/aac_105c_22018crp/aac_105c_22018crp_18_0_html/AC105_C2_2018_CRP18E.pdf.

¹⁶ Haagská pracovní skupina je tvořena členy a pozorovateli a je pořádána konsorciem organizací ze všech kontinentů, jehož hlavním společníkem je Institut leteckého a kosmického práva Univerzity v Leidenu. Česká republika je mezi členy zastoupena delegátem Ministerstva dopravy a mezi pozorovateli zástupcem Univerzity Karlovy.

právně nezávazném dokumentu.¹⁷ Vzhledem k tomu, že dochází k vývoji činností, jejichž předmětem je využívání kosmických zdrojů, a s ohledem na neexistenci jasného rámce, který by tyto činnosti řídil, vyvstává zde potřeba přezkumu předkládaných koncepcí, aby byl zajištěn soulad s mezinárodními smlouvami v oblasti kosmických zdrojů. Takové koncepce musí umožňovat, podporovat a koordinovat využívání kosmických zdrojů a musí být přijatelné pro země s kosmickým programem i pro ostatní zúčastněné státy.¹⁸ Za účelem reagovat na tyto požadavky a v souladu se svým vytyčeným cílem vydala v listopadu 2019 Haagská pracovní skupina dokument *Building Blocks for the Development of an International Framework for the Governance of Space Resource Activities*¹⁹ (Základní zásady pro rozvoj mezinárodního rámce pro řízení aktivit v oblasti kosmických zdrojů; dále jen „Building Blocks“). Building Blocks představují ve dvaceti bodech základní témata, která by měla být východisky pro mezinárodní diskuzi o případném vývoji mezinárodního rámce řídicího aktivity zaměřené na využívání kosmických zdrojů. Vypracováním tohoto dokumentu Haagská pracovní skupina zamýšlela přispět k národním, regionálním i světovým snahám o správu aktivit v oblasti kosmických zdrojů. Building Blocks především nabízejí úpravu nabývání vzájemně uznávaných přednostních práv subjekty k vyhledání a získání kosmických zdrojů, a to na maximální určenou dobu a na maximální určené ploše, na základě registrace subjektů v mezinárodním registru.²⁰ Dále navrhuje, aby mezinárodní režim zaručoval sdílení prospěchu z využívání kosmických zdrojů, a to tak, že státy a mezinárodní organizace, odpovědné za aktivity v oblasti kosmických zdrojů, zajistí sdílení prospěchu z nich prostřednictvím podpory účasti všech států na aktivitách týkajících se kosmických zdrojů, zejména států rozvojových.²¹ V souladu s článkem VI Kosmické smlouvy, podle kterého jsou státy odpovědné za národní aktivity prováděné v kosmickém prostoru, ať již jsou uskutečňovány vládními organizacemi nebo nevládní institucemi, pak předpokládá, že by státy a mezinárodní organizace měly předem přezkoumat každé rozhodnutí směřující k aktivitám v oblasti kosmických zdrojů, čímž má být předcházeno škodlivým dopadům těchto aktivit. Náležitý postup takové kontroly by měl být ustanoven mezinárodním rámcem, aby bylo zaručeno, že tyto aktivity budou prováděny bezpečně.²²

¹⁷ United Nations Office for Outer Space Affairs. The Hague Space Resources Governance Working Group [online]. [cit. 2020-07-08]. Dostupné na: https://www.unoosa.org/res/oosadoc/data/documents/2016/aac_105c_22016crp/aac_105c_22016crp_17_0_html/AC105_C2_2016_CRP17E.pdf.

¹⁸ International Institute of Air and Space Law. The Hague International Space Resources Governance Working Group. In: *Leiden University* [online]. [cit. 2020-07-08]. Dostupné na: <https://www.universiteitleiden.nl/en/law/institute-of-public-law/institute-of-air-space-law/the-hague-space-resources-governance-working-group#sponsors>.

¹⁹ The Hague International Space Resources Governance Working Group. Building Blocks for the Development of an International Framework on Space Resource Activities [online]. 2019 [cit. 2020-07-09]. Dostupné na: <https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/rechtsgeleerdheid/instituut-voor-publiekrecht/lucht--en-ruimterecht/space-resources/final-bb.pdf>.

²⁰ Tamtéž, body 4–5.

²¹ Tamtéž, bod 13.

²² BITTENCOURT NETO, O. DE O. – HOFMANN, M. – MASSON-ZWAAN, T. – STEFOUDI, D. (eds.). *Building Blocks for the Development of an International Framework for the Governance of Space Resource Activities: a Commentary* [online]. The Netherlands: Eleven International Publishing, 2020, s. 65–68 [cit. 2020-09-12]. Dostupné na: <https://boeken.rechtsgebieden.boomportaal.nl/publicaties/9789462361218#57>

Vzhledem ke svému doporučujícímu charakteru nepodávají Building Blocks odpověď na otázku, zda kosmické zdroje jsou nebo nejsou způsobilé přivlastnění. Místo toho představují zásady, na jejichž základě by měl být vytvořen mezinárodní rámec, který by se věnoval správě využívání kosmických zdrojů. Building Blocks rovněž vyzývají k tomu, aby při formulování vnitrostátních legislativ bylo dbáno na zásady v Building Blocks vyjádřené, aby byly vnitřní předpisy států porovnatelné mezi sebou a v ideálním případě také obsahově obdobné.

2. POSTOJ STÁTŮ K AKTIVITÁM V OBLASTI KOSMICKÝCH ZDROJŮ

Některé státy se rozhodly využít neexistence konkrétní mezinárodní úpravy aktivit v oblasti kosmických zdrojů a upravit tuto problematiku vlastními vnitrostátními předpisy. V této části budou představena stanoviska Spojených států amerických, Ruské federace, Čínské lidové republiky, Indické republiky a Lucemburského velkovévodství k problematice získávání a využívání kosmických zdrojů, případně jejich národní legislativa upravující tuto oblast. První čtyři státy jsou vzhledem ke svým úspěchům a budoucím plánům v oblasti kosmických aktivit považovány za kosmické velmoci, jejichž postoj k této problematice bude v budoucnosti pravděpodobně velmi zásadní. Lucemburskému velkovévodství je věnována pozornost zejména z důvodu progresivity jeho zákonodárství a pro velmi rozsáhlou skupinu mezinárodních partnerů, se kterými v této oblasti navázalo spolupráci. Pro srovnání je také uvedeno postavení České republiky k otázce kosmických zdrojů a přístup Evropské kosmické agentury a Evropské unie.

2.1 SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ

Spojené státy americké ke konci roku 2015 přijaly zákon *U.S. Commercial Space Launch Competitiveness Act*²³ (zákon o konkurenceschopnosti komerčních aktivit v kosmickém prostoru; dále jen „The Space Act“), který ve svých čtyřech částech novelizoval americké kosmické právo, zejména pak jeho část týkající se komerčního využívání kosmického prostoru, s cílem podpořit průmysl v oblasti výzkumu a využívání kosmických zdrojů.

První část The Space Act upravuje starší zákon Spojených států amerických *Commercial Space Launch Act*²⁴ z roku 1984, který byl přijat za účelem usnadnění soukromého podnikání v oblasti komercializace kosmických aktivit a technologií.²⁵ První část The Space Act se dále zaměřuje na změny metodiky pro stanovení limitu odpovědnosti třetích stran pro nabyvatele licence. Také upravuje podmínky účasti takzvaných

²³ U.S. Commercial Space Launch Competitiveness Act, Public Law 114-90, ze dne 25. 11. 2015.

²⁴ Commercial Space Launch Competitiveness Act, Public Law 98-575, ze dne 30. 10. 1984.

²⁵ GOUYON MATIGNON, L. DE. The Commercial Space Launch Act of 1984. In: *Space Legal Issues* [online]. 3. 6. 2019 [cit. 2020-09-26]. Dostupné na: <https://www.spacelegalissues.com/the-commercial-space-launch-act-of-1984/>.

vládních astronautů na zprostředkovaných letech, podmínky užívání Mezinárodní vesmírné stanice a novelizuje zapojení jednotlivých států Spojených států amerických do sektoru komerčních startovacích raket a budoucích vládních systémů.²⁶

Čtvrtá část The Space Act s názvem *Space Resource Exploration and Utilization* (Výzkum a využívání kosmických zdrojů) přinesla nejvýznamnější změny. Kromě definování kosmického zdroje a zdroje z asteroidu²⁷ také výslovně umožňuje občanům Spojených států amerických²⁸ věnovat se komerčnímu průzkumu a využívání kosmických zdrojů.

2.1.1 PRÁVO KE ZDROJŮM

Ve čtvrté části The Space Act se stanoví, že „*občan Spojených států amerických, věnující se komerčnímu získávání zdroje z asteroidu nebo kosmického zdroje podle této kapitoly, má práva k jakémukoli získanému zdroji z asteroidu nebo kosmickému zdroji, včetně práva držet, vlastnit, přepravovat, užívat a prodat zdroj z asteroidu nebo kosmický zdroj, získaný v souladu s platnými právními předpisy, včetně mezinárodních závazků Spojených států amerických*“.²⁹ Z tohoto ustanovení vyplývá, že taková práva jsou uznávána jen v rozsahu jurisdikce Spojených států amerických, tedy na území nebo před soudy Spojených států amerických.³⁰ Zmíněné mezinárodní závazky Spojených států amerických odkazují na článek II Kosmické smlouvy. The Space Act dále i výslovně zmiňuje, že „*přijetím tohoto zákona Spojené státy americké neuplatňují svrchovanost nebo svrchovaná či výlučná práva nebo jurisdikci či vlastnictví nad žádným nebeským tělesem*“.³¹

Na otázku, zda zákaz přivlastnění kosmického prostoru a nebeských těles, který je vyjádřený v článku II Kosmické smlouvy, znamená zákaz přivlastnění konkrétních zdrojů nebo i jejich komerčního využívání, odpovídá F. von der Dunk³² ve prospěch úpravy The Space Act. Podle F. von der Dunka je východiskem přístupu ke kosmickému prostoru obecná svoboda, kterou lze omezit pouze mezinárodním konsensem, a výslovný zákaz komerčního využívání kosmického prostoru neexistuje. Jedinou podmínkou Kosmické smlouvy v tomto směru je požadavek vyjádřený

²⁶ DUNK, F. VON DER. The US Space Launch Competitiveness Act of 2015. In: *JURIST* [online]. 30. 11. 2015 [cit. 2020-09-26]. Dostupné na: <https://www.jurist.org/commentary/2015/11/frans-vonderdunk-space-launch/>

²⁷ Kosmický zdroj je pro účely The Space Act definován jako „*abiotický zdroj in situ v kosmickém prostoru, včetně vody a nerostů*“. Zdrojem z asteroidu se rozumí „*kosmický zdroj nacházející se na jediném asteroidu nebo uvnitř něj*“.

²⁸ Za občana Spojených států amerických je pro účely tohoto zákona považována: a) fyzická osoba, která je občanem Spojených států amerických; b) právnická osoba vzniklá nebo existující podle práva Spojených států amerických; c) právnická osoba vzniklá nebo existující podle práva jiného státu, jestliže její většinový podíl je držen fyzickou nebo právnickou osobou podle a) nebo b).

²⁹ U.S. Commercial Space Launch Competitiveness Act, § 51303.

³⁰ DUNK, c. d.

³¹ U.S. Commercial Space Launch Competitiveness Act, sekce 403.

³² Frans von der Dunk je profesorem kosmického práva na Univerzitě v Nebrasce. Rovněž zastupuje Ni-zozemsko v komisi pro kosmické právo Asociace pro mezinárodní právo. Je ředitelem odboru pro styk s veřejností Mezinárodního institutu kosmického práva a býval poradcem kosmických agentur (včetně ESA, JAXA), národních vlád, Organizace spojených národů, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj a dalších subjektů (viz též: Frans von der Dunk. In: *University of Nebraska–Lincoln* [online]. [cit. 2020-09-28]. Dostupné na: <https://law.unl.edu/frans-von-der-dunk/>).

v článku VI, podle kterého státy nesou mezinárodní odpovědnost za národní činnost, bez ohledu na to, zda ji vykonávají vládní organizace nebo nevládní instituce. Činnost těchto nevládních institucí je povolována a kontrolována příslušným státem. Podle F. von der Dunka tak Spojené státy americké přijetím The Space Act postupují v souladu s článkem VI Kosmické smlouvy, jelikož jím stanoví právní rámec pro komerční aktivity uskutečňované v kosmickém prostoru a na nebeských tělesech. F. von der Dunk v přijetí The Space Act rovněž spatřuje výzvu Spojených států amerických mezinárodnímu společenství ke společné práci na vývoji mezinárodního režimu, který by tuto oblast upravoval.³³

2.1.2 VÝKONNÉ NAŘÍZENÍ VYBÍZEJÍCÍ K MEZINÁRODNÍ PODPOŘE ZÍSKÁVÁNÍ A VYUŽÍVÁNÍ KOSMICKÝCH ZDROJŮ

Prezident Spojených států amerických vydal 6. dubna 2020 výkonné nařízení,³⁴ ve kterém charakterizuje politiku Spojených států amerických týkající se komercializace kosmického prostoru. Ve výkonném nařízení je prezentován názor Spojených států amerických na kosmický prostor, který jimi není považován za *global commons*,³⁵ a na účast na komerčním výzkumu, získávání a využívání zdrojů v kosmickém prostoru, ke které by měl mít právo každý občan Spojených států amerických. Z těchto důvodů je ve výkonném nařízení obsažena výzva Spojených států amerických k mezinárodní podpoře pro veřejné a soukromé získávání a využívání kosmických zdrojů, v souladu s platným právem. Za tímto účelem pověřil prezident ministra zahraničí, aby usiloval o sjednávání společných prohlášení, dvoustranných a vícestranných dohod s dalšími státy, týkajících se bezpečného a udržitelného získávání a využívání kosmických zdrojů. Dále výkonné nařízení obsahuje odmítnutí Dohody o Měsíci, kterou Spojené státy americké nepovažují za součást mezinárodního obyčejového práva, s odůvodněním, že není účinným či nezbytným nástrojem pro podporu komerční účasti v dlouhodobém výzkumu a využívání nebeských těles.³⁶

Zásadní rozdíl mezi úpravou The Space Act a výkonným nařízením vybízejícím k mezinárodní podpoře získávání a využívání kosmických zdrojů spočívá v dikci těchto

³³ DUNK, c. d.

³⁴ Executive Order on Encouraging International Support for the Recovery and Use of Space Resources, E.O. 13914, ze dne 6. 4. 2020.

³⁵ Mezi *Global Commons*, které jsou tradičně vymezovány jako ty části světa, jež nespadají do jurisdikce žádného státu a ke kterým mají všechny státy přístup, patří podle Geralda Stanga, spolupracovníka Ústavu Evropské unie pro studium bezpečnosti, volné moře, vzdušný prostor, kosmický prostor a kyberprostor (viz též: STANG, G. Global commons: between cooperation and competition. In: *The European Union Institute for Security Studies* [online]. 8. 4. 2013 [cit. 2020-09-28]. Dostupné na: <https://www.iss.europa.eu/content/global-commons-between-cooperation-and-competition>). Podle společné Tematické úvahy Úřadu Vysokého komisaře OSN pro lidská práva, Úřadu Vysokého komisaře OSN pro nejméně rozvinuté země, Úřadu OSN pro hospodářské a sociální záležitosti, Programu OSN pro životní prostředí a Populačního fondu OSN patří mezi *Global Commons* volné moře, vzdušný prostor, kosmický prostor a Antarktida, které se jako oblasti zdrojů řídí zásadou *common heritage of mankind* (viz též: UN System Task Team on the Post-2015 UN Development Agenda. Global governance and governance of the global commons in the global partnership for development beyond 2015 [online]. 2013 [cit. 2020-09-28]. Dostupné na: https://www.un.org/en/development/desa/policy/untaskteam_undf/thinkpieces/24_thinkpiece_global_governance.pdf).

³⁶ Executive Order on Encouraging International Support for the Recovery and Use of Space Resources, sekce 1, 2 a 3.

dvou předpisů. Zatímco The Space Act uznává práva občanů Spojených států amerických k získaným kosmickým zdrojům a hovoří o podpoře soukromého sektoru v aktivitách v kosmickém prostoru, výkonné nařízení již hovoří o podpoře veřejného i soukromého získávání a využívání kosmických zdrojů.

2.1.3 ARTEMIS ACCORDS

10. září 2020 vydal Národní úřad pro letectví a kosmonautiku Spojených států amerických (dále jen „NASA“) výzvu soukromým společnostem k předložení nabídek na sběr kosmických zdrojů, k nimž by práva následně byla za úplaty převedena na NASA. Podle ředitele NASA Jima Bridenstinea je důvodem tohoto kroku snaha dokázat, že je taková aktivita možná a že je na čase, aby byl dán základ regulační jistotě při získávání kosmických zdrojů a obchodování s nimi.³⁷ Tato výzva nebyla určena pouze soukromým společnostem sídlícím ve Spojených státech amerických, ale všem soukromým společnostem z celého světa, které jsou schopny získat mezi padesáti a pěti sty gramy měsíčního regolitu³⁸ do roku 2024 a následně převést vlastnická práva k těmto zdrojům na NASA. 3. prosince 2020 pak NASA oznámila výběr čtyř společností, se kterými uzavřela smlouvu na získání a dopravu měsíčních přírodních zdrojů a následné převedení práv k nim na NASA.³⁹

Takové výzvy plánuje NASA v budoucnu opakovat. Jejich hlavním účelem je podnítit a standardizovat získávání a prodej měsíčního materiálu. J. Bridenstine uvedl, že NASA chce dokázat, že kosmické zdroje mohou být obchodovány jak mezi společnostmi a fyzickými osobami, tak mezi státy navzájem. Podle M. Golda⁴⁰ jsou kosmické zdroje palivem, které bude Spojené státy americké a celé lidstvo pohánět ke hvězdám.⁴¹

Tato spolupráce se soukromými společnostmi je jedním z kroků na cestě k dlouhodobé a udržitelné lidské přítomnosti na Měsíci, což je cílem programu Artemis.⁴² Za tímto účelem vydala NASA v květnu roku 2020 dokument s názvem Artemis Accords, ve kterém stanoví zásady spolupráce při civilním průzkumu a využívání

³⁷ WALL, M. NASA wants to buy moon dirt from private companies. In: *Space* [online]. 10. 9. 2020 [cit. 2020-10-16]. Dostupné na: <https://www.space.com/nasa-buy-moon-dirt-private-companies.html>.

³⁸ Regolit je vrstva volného, sypkého kamene a prachu, která leží na skalním podloží. Měsíční regolit je vytvářen dopady meteoritů na měsíční povrch. Složení regolitu na různých planetách a asteroidech se značně liší (viz též: RAFFERTY, J. P. Regolith. In: *Britannica* [online]. [cit. 2020-10-16]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/science/regolith>).

³⁹ NASA Selects Companies to Collect Lunar Resources for Artemis Demonstrations. In: *National Aeronautics and Space Administration* [online]. 3. 12. 2020 [cit. 2020-12-05]. Dostupné na: <https://www.nasa.gov/press-release/nasa-selects-companies-to-collect-lunar-resources-for-artemis-demonstrations>.

⁴⁰ Mike Gold působil do dubna roku 2021 v NASA jako dočasný pomocný ředitel kanceláře pro mezinárodní a mezirezortní vztahy. V minulosti byl rovněž členem delegace Spojených států amerických při COPUOS (viz též: Mike Gold, Former Associate Administrator for Space Policy and Partnerships. In: *National Aeronautics and Space Administration* [online]. 7. 4. 2021 [cit. 2021-10-31]. Dostupné na: https://www.nasa.gov/feature/Michael_Gold).

⁴¹ NASA Selects Companies to Collect Lunar Resources for Artemis Demonstrations.

⁴² Cílem kosmického programu Artemis je znovu přistát s lidskou posádkou na Měsíci a připravit následný výzkum Marsu. Artemis se od programu Apollo odlišuje zejména tím, že na něm s NASA spolupracují i další kosmické agentury a soukromé společnosti zabývající se výzkumem a využíváním kosmického prostoru (viz též: National Aeronautics and Space Administration. Artemis PLAN: NASA's Lunar Exploration Program Overview [online]. 2020 [cit. 2020-10-16]. Dostupné na: https://www.nasa.gov/sites/default/files/atoms/files/artemis_plan-20200921.pdf).

Měsíce, Marsu, komet a asteroidů pro mírové účely.⁴³ Podle J. Bridenstinea bude Artemis nejrozsáhlejší a nejrozmanitějším mezinárodním programem v historii lidského průzkumu kosmu a Artemis Accords jsou prostředkem, na jehož základě má vzniknout jednotná globální koalice, která tento program povede.⁴⁴ Podepsání Artemis Accords a přistoupení k nim bude předpokladem pro účast kosmických agentur na programu Artemis. Účelem Artemis Accords má být vytvoření společné vize prostřednictvím souboru zásad, směrnic a příkladů nejlepší praxe, s cílem zlepšit správu civilního průzkumu a využívání kosmického prostoru, s úmyslem postupovat dále v programu Artemis. Artemis Accords představují politický závazek vůči v nich vyjádřeným zásadám, z nichž mnohé operativně provádějí povinnosti obsažené v Kosmické smlouvě. Kosmickým zdrojům se Artemis Accords věnují v sekci 10 čtyřmi články:

- 1) Signatáři berou na vědomí, že využívání kosmických zdrojů může prospět lidstvu poskytováním kritické podpory pro bezpečný a udržitelný provoz.
- 2) Signatáři zdůrazňují, že dobývání a využívání kosmických zdrojů, včetně jejich získávání z povrchu či podloží Měsíce, Marsu, komet nebo asteroidů, by mělo být prováděno způsobem, který je v souladu s Kosmickou smlouvou a který podporuje provádění bezpečných a udržitelných kosmických aktivit. Signatáři potvrzují, že dobývání kosmických zdrojů neznamena ve své podstatě přivlastnění ve smyslu článku II Kosmické smlouvy a že smlouvy a jiné právní nástroje, týkající se kosmických zdrojů, by měly být v souladu s Kosmickou smlouvou.
- 3) Signatáři se zavazují informovat generálního tajemníka Organizace Spojených národů, jakož i veřejnost a mezinárodní vědeckou komunitu, o svých činnostech v oblasti dobývání kosmických zdrojů, v souladu s Kosmickou smlouvou.
- 4) Signatáři mají v úmyslu využít své zkušenosti v rámci těchto dohod k tomu, aby přispěli k mnohostrannému úsilí o další rozvoj mezinárodních postupů a pravidel, platných pro dobývání a využívání kosmických zdrojů, a to i prostřednictvím pokračujícího úsilí v COPUOS.

V prvním článku sekce 10 (podobně jako v sekci 1) je patrné prohlášení o prospěchu kosmických aktivit pro celé lidstvo, Artemis Accords však neodkazují na zásadu *province of mankind*, vyjádřenou v Kosmické smlouvě, ani na zásadu *common heritage of mankind*.⁴⁵ vyjádřenou v Dohodě o Měsíci, kterou navíc Spojené státy americké nepovažují za účinný či potřebný nástroj mezinárodního práva a odmítají, že by mohla být brána za součást mezinárodního obyčejového práva.⁴⁶

⁴³ National Aeronautics and Space Administration. Artemis Accords [online]. [cit. 2020-10-16]. Dostupné na: https://www.nasa.gov/specials/artemis-accords/img/Artemis-Accords_v7_print.pdf.

⁴⁴ STRICKLAND, A. Eight nations sign NASA's Artemis Accords that guide cooperative exploration of the moon. In: *CNN* [online]. 14. 10. 2020 [cit. 2020-10-16]. Dostupné na: <https://edition.cnn.com/2020/10/14/world/artemis-accords-nations-sign-nasa-scen-trnd/index.html>.

⁴⁵ V sekci 9 signatáři vyjadřují svůj úmysl zachovat „kosmické dědictví“ (v originále *outer space heritage*), které však podle nich zahrnuje historicky významná místa přistání člověka nebo robota, artefakty, kosmické lodě a další důkazy o činnosti na nebeských tělesech. Se zásadou *common heritage of mankind* tak toto ustanovení nijak nesouvisí.

⁴⁶ Executive Order on Encouraging International Support for the Recovery and Use of Space Resources.

13. října 2020 se podepsáním Artemis Accords připojilo ke Spojeným státům americkým sedm zemí: Australské společenství, Italská republika, Japonsko, Kanada, Lucemburské velkovévodství, Spojené arabské emiráty a Spojené království Velké Británie a Severního Irska.⁴⁷ V následujících měsících se pak k Artemis Accords postupně připojila Ukrajina,⁴⁸ Korejská republika,⁴⁹ Nový Zéland,⁵⁰ Brazilská federativní republika⁵¹ a Polská republika.⁵² Evropská kosmická agentura (dále jen „ESA“) se bezprostředně k Artemis Accords nepřipojila, nicméně Italská republika, Lucemburské velkovévodství a Spojené království Velké Británie a Severního Irska jsou členy ESA. ESA nadto zajišťuje pro NASA dodavatele servisních modulů pro kosmickou loď Orion, která má být součástí programu Artemis, a ředitel NASA na Mezinárodním astronautickém kongresu v říjnu 2020 přiznal, že NASA spoléhá na podporu Evropské kosmické agentury při provádění programu Artemis s tím, že ESA je pro tento program rozhodujícím partnerem.

Podle C. Johnsona⁵³ stojí za vydáním Artemis Accords snaha Spojených států dosáhnout dohody s dalšími státy, aniž by taková dohoda musela procházet standardním procesem přijímání mezinárodní smlouvy. C. Johnson tvrdí, že Spojené státy americké nechtějí zdlouhavě vyjednávat o něčem, co je v jejich zájmu, a proto vydaly tento dokument, ke kterému mohou ostatní státy přistupovat.⁵⁴ Podle generálního ředitele ruské kosmické agentury Roskosmos D. Rogozina je program Artemis na to, aby se k němu mohla připojit i Ruská federace, příliš zaměřený na zájmy Spojených států amerických.⁵⁵

Mezi státy, které se připojily k Artemis Accords, chybí mimo jiné Indická republika, Francouzská republika (oba tyto státy jsou signatáři Dohody o Měsíci) a Spolková republika Německo. Znatelná je také absence afrických států a větší zastoupení rozvojových zemí.

⁴⁷ The Artemis Accords: Principles of Cooperation in the Civil Exploration and Use of the Moon, Mars, Comets, and Asteroids for Peaceful Purposes [online]. 13. 10. 2020 [cit. 2021-09-08]. Dostupné na: <https://www.nasa.gov/specials/artemis-accords/img/Artemis-Accords-signed-13Oct2020.pdf>.

⁴⁸ Ukraine becomes the 9th country to sign the Artemis Accords. In: *U.S. Embassy in Ukraine* [online]. 17. 2. 2020 [cit. 2021-07-28]. Dostupné na: <https://ua.usembassy.gov/ukraine-becomes-the-9th-country-to-sign-the-artemis-accords/>.

⁴⁹ Republic of Korea Joins List of Nations to Sign Artemis Accords. In: *National Aeronautics and Space Administration* [online]. 27. 5. 2021 [cit. 2021-07-28]. Dostupné na: <https://www.nasa.gov/feature/republic-of-korea-joins-list-of-nations-to-sign-artemis-accords>.

⁵⁰ New Zealand Signs Artemis Accords. In: *National Aeronautics and Space Administration* [online]. 1. 6. 2021 [cit. 2021-07-28]. Dostupné na: <https://www.nasa.gov/feature/new-zealand-signs-artemis-accords>.

⁵¹ Brazil Signs Artemis Accords. In: *National Aeronautics and Space Administration* [online]. 15. 6. 2021 [cit. 2021-07-28]. Dostupné na: <https://www.nasa.gov/feature/brazil-signs-artemis-accords>.

⁵² Poland Signs Artemis Accords at International Astronautical Congress. In: *U.S. Embassy & Consulate in Poland* [online]. 27. 8. 2021 [cit. 2021-10-31]. Dostupné na: https://pl.usembassy.gov/artemis_eng/.

⁵³ Christopher D. Johnson je poradcem v oblasti kosmického práva ve společnosti Secure World Foundation. Kosmické právo rovněž vyučuje na Univerzitě v Georgetownu (viz též: Christopher D. Johnson. In: *Secure World Foundation* [online]. [cit. 2020-10-16]. Dostupné na: <https://swfound.org/about-us/our-team/christopher-d-johnson/>).

⁵⁴ GRUSH, L. NASA announces international Artemis Accords to standardize how to explore the Moon. In: *The Verge* [online]. 15. 5. 2020 [cit. 2020-10-16]. Dostupné na: <https://www.theverge.com/2020/5/15/21259946/nasa-artemis-accords-lunar-exploration-moon-outer-space-treaty>.

⁵⁵ KLUGER, J. A New Space Pact Seeks to Ensure Peace and Prosperity on the Moon. In: *Time* [online]. 14. 10. 2020 [cit. 2020-10-16]. Dostupné na: <https://time.com/5899880/artemis-accords-moon-peace/>.

Byť podobný jev předvídal a navrhoval M. Gold,⁵⁶ tak podmínění účasti v kosmickém programu přistoupením ke dvoustranné či vícestranné dohodě, která určuje normy chování, je novinkou v oblasti mezinárodního kosmického práva.⁵⁷

2.2 RUSKÁ FEDERACE

V současné době legislativa Ruské federace neobsahuje úpravu otázky získávání a využívání kosmických zdrojů. Stanovisko Ruské federace lze seznat z komentáře Informačního a tiskového oddělení Ministerstva zahraničních věcí Ruské federace, ve kterém bylo reagováno na výše zmíněné výkonné nařízení prezidenta Spojených států amerických ze dne 6. dubna 2020. V tomto komentáři se vyjadřuje k současnému směřování politik států ve věci výzkumu a využívání kosmických zdrojů, které považuje za velmi rizikové pro mezinárodní spolupráci a porozumění, a to i v kosmickém prostoru. Ministerstvo zahraničních věcí připomíná všeobecně uznávané zásady a normy mezinárodního kosmického práva, kodifikované v Kosmické smlouvě, která stanoví, že kosmický prostor včetně Měsíce a nebeských těles si jednotlivé státy nemohou přivlastnit. Dále pak tvrdí, že je naléhavě potřeba, aby mezinárodní společenství kolektivně usilovalo o zabránění tomu, aby se kosmický prostor a nebeská tělesa staly místem mezinárodních konfliktů. Z toho důvodu Ministerstvo zahraničních věcí zdůrazňuje zájem a ochotu Ruské federace vést praktickou a otevřenou diskuzi na toto téma, v souladu s normami a zásadami mezinárodního práva, a zároveň v rámci Organizace Spojených národů a COPUOS.⁵⁸ Tiskový mluvčí prezidenta Ruské federace Dmitry Peskov uvedl, rovněž v reakci na výkonné nařízení prezidenta Spojených států amerických ze dne 6. dubna 2020, že jakékoli pokusy o privatizaci kosmického prostoru by byly nepřijatelné.⁵⁹ V březnu roku 2019 ruská místopředsedkyně vlády Tatyana Golikova oznámila, že v lednu toho roku Ruská federace předložila Lucemburskému velkovévodství návrh dohody o spolupráci při výzkumu a využívání kosmického prostoru.⁶⁰ K přímé

⁵⁶ Po uplynutí padesáti let od vzniku Kosmické smlouvy M. Gold tvrdil, že odolala zkoušce času. Podle něj je její pružnost a zastávání základních a podstatných principů důvodem, proč je Kosmická smlouva dnes stejně relevantní, jako byla v roce 1967. V návaznosti na to M. Gold navrhoval, aby se státy s podobnými zájmy vzájemně oslovovaly a dosahovaly shody ve svých výkladech prostřednictvím dvoustranných a vícestranných dohod. Tímto by šlo dospět k napravení nedostatků Kosmické smlouvy, aniž by tím bylo riskováno otevření Kosmické smlouvy k častým úpravám ze strany mnoha států (viz též: Hearing of the Senate Space, Science, and Competitiveness Subcommittee: Reopening the American Frontier: Exploring How the Outer Space Treaty Will Impact American Commerce and Settlement in Space [online]. 23. 5. 2017 [cit. 2020-11-12]. Dostupné na: <https://www.commerce.senate.gov/services/files/1E3724FE-15BC-4B24-8BA1-D5404C7DF904>).

⁵⁷ NEWMAN, CH. Artemis Accords: why many countries are refusing to sign Moon exploration agreement. In: *The Conversation* [online]. 19. 10. 2020 [cit. 2020-11-12]. Dostupné na: <https://theconversation.com/amp/artemis-accords-why-many-countries-are-refusing-to-sign-moon-exploration-agreement-148134>.

⁵⁸ Comment by the Information and Press Department on the US President's executive order on encouraging international support for the recovery and use of space resources. In: *The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation* [online]. 7. 4. 2020 [cit. 2020-10-26]. Dostupné na: https://www.mid.ru/en/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/4096701.

⁵⁹ Any attempts to 'privatize' outer space unacceptable – Kremlin. In: *TASS Russian News Agency* [online]. 7. 4. 2020 [cit. 2020-10-26]. Dostupné na: <https://tass.com/science/1141217>.

⁶⁰ SOLDATKIN, V. Russia wants to join Luxembourg in space mining. In: *REUTERS* [online]. 6. 3. 2019 [cit. 2020-10-27]. Dostupné na: <https://uk.reuters.com/article/us-luxembourg-russia-space/russia-wants-to-join-luxembourg-in-space-mining-idUKKCN1QN1OQ>.

spolupráci v oblasti využívání kosmických zdrojů návrh nesměruje z důvodu chybějící mezinárodní úpravy i ruské národní legislativy v této oblasti.⁶¹

Jak bylo zmíněno výše, Ruská federace se nepřipojila k Artemis Accords. Z těchto skutečností lze tedy usuzovat, že Ruská federace má k získávání a využívání kosmických zdrojů a ke komercializaci těchto aktivit spíše negativní postoj.

2.3 ČÍNSKÁ LIDOVÁ REPUBLIKA

V roce 2003 se Čínská lidová republika stala třetí zemí, která úspěšně poslala člověka do kosmu a od té doby ve svém kosmickém programu postupuje velmi rychle kupředu. V roce 2016 vyslala na oběžnou dráhu Země kosmickou loď bez lidské posádky Tiangong-2. V roce 2021 pak vynesla na oběžnou dráhu Země základní modul své budoucí kosmické stanice Tiangong, která by měla být dokončena kolem roku 2022 a mít stálou posádku tří astronautů. Následně by měla fungovat asi 15 let.⁶² V lednu 2019 sonda Chang'e-4 jako první v historii přistála na odvrácené straně Měsíce.⁶³ V prosinci 2020 sonda Chang'e-5, přistála na povrchu Měsíce, úspěšně odebrala vzorky regolitu a ty následně dopravila zpátky na Zemi. Šlo o první vzorky měsíčního povrchu dopravené na Zemi po čtyřiceti čtyřech letech.⁶⁴ Čínská lidová republika připravuje také kosmickou loď, která by vynesla lidskou posádku na Měsíc.⁶⁵ K tomuto účelu vyvíjí novou nosnou raketu, kterou představila v září roku 2020 na Čínské kosmické konferenci. Přestože tedy zatím Čínská lidová republika oficiálně nepředstavila program přistání člověka na Měsíci, je zřejmé, že takový plán má a chystá se ho v blízké budoucnosti začít naplňovat.⁶⁶

V prosinci roku 2017 zveřejnila Informační kancelář Státní rady Bílou knihu o čínských kosmických aktivitách v roce 2016. V tomto dokumentu jsou popisovány již uskutečněné úkoly a mise a představovány budoucí cíle. Součástí těch je vyslat sondu k Marsu, zkoumat možnosti transportu vzorků z Marsu zpátky na Zemi, výzkum asteroidů a planetárního systému Jupiteru. Rovněž je zmíněna snaha urychlit utváření právního systému zaměřeného na přijímání národní legislativy upravující kosmický průmysl. Přímo kosmické zdroje nebo jejich využívání Bílá kniha nezmiňuje, vyjadřuje však názor Čínské lidové republiky, že „všechny státy mají stejná práva na mírový výzkum a využívání kosmického prostoru včetně nebeských těles a že činnosti všech

⁶¹ Russia proposes signing deal with Luxembourg on space research cooperation. In: *TASS Russian News Agency* [online]. 6. 3. 2019 [cit. 2020-10-27]. Dostupné na: <https://tass.com/science/1047731>.

⁶² DAVID, L. China selects 18 new astronauts in preparation for space station launch. In: *Space* [online]. 8. 10. 2020 [cit. 2020-10-27]. Dostupné na: <https://www.space.com/china-selects-new-astronauts-for-space-station>.

⁶³ China Moon mission lands Chang'e-4 spacecraft on far side. In: *BBC* [online]. 2. 1. 2019 [cit. 2020-12-02]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/science-environment-46724727>.

⁶⁴ AMOS, J. China's Chang'e-5 mission returns Moon samples. In: *BBC* [online]. 16. 12. 2020 [cit. 2022-02-05]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/science-environment-55323176>; srov. China to launch Chang'e-5 lunar probe in 2020. In: *People's Daily Online* [online]. 28. 10. 2019 [cit. 2020-10-28]. Dostupné na: <http://en.people.cn/n3/2019/1028/c90000-9626774.html>.

⁶⁵ JONES, A. This Is China's New Spacecraft to Take Astronauts to the Moon. In: *Space* [online]. 2. 10. 2019 [cit. 2020-10-28]. Dostupné na: <https://www.space.com/china-new-spacecraft-crewed-moon-missions.html>.

⁶⁶ JONES, A. China is building a new rocket to fly its astronauts on the moon. In: *Space* [online]. 1. 10. 2019 [cit. 2020-10-28]. Dostupné na: <https://www.space.com/china-rocket-for-crewed-moon-missions>.

zemí v kosmickém prostoru by měly být přínosem pro jejich ekonomický rozvoj, sociální pokrok a mír, bezpečnost, přežití a rozvoj lidstva. Mezinárodní spolupráce v kosmickém prostoru by měla dodržovat základní zásady vyjádřené v Kosmické smlouvě a v Deklaraci o mezinárodní spolupráci při výzkumu a využívání kosmického prostoru pro blaho a v zájmu všech zemí, s přihlédnutím zejména k potřebám rozvojových zemí. Čínská lidová republika zastává názor, že mezinárodní výměny a spolupráce by měly být posíleny na základě rovnosti a vzájemného prospěchu, mírového využívání a inkluzivního rozvoje.⁶⁷ Čínská lidová republika se dále v Bílé knize zavazuje podporovat činnosti týkající se využívání kosmického prostoru v rámci Organizace spojených národů a také aktivity mezivládních a nevládních organizací, které podporují rozvoj kosmického průmyslu.⁶⁸

Na půdě Mezinárodního astronautického kongresu v Mexiku v roce 2016 při prezentaci konceptu kosmické solární elektrárny mluvil viceprezident Čínské akademie kosmických technologií Li Ming o možnosti výstavby této elektrárny při využívání kosmických zdrojů získaných z asteroidů, což by výrazně snížilo náklady na její vybudování.⁶⁹ Li rovněž označil těžbu zdrojů na Měsíci a asteroidech za prioritu čínských plánů.⁷⁰

Čínská lidová republika se nepřidala k Artemis Accords, účast na programu Artemis jí ze strany Spojených států amerických nebyla nabídnuta. V roce 2011 Kongres Spojených států amerických zakázal NASA jakoukoli formu spolupráce s Čínskou lidovou republikou nebo společností, ve které by Čínská lidová republika vlastnila podíl.⁷¹

Oficiální postoj k otázce, zda získávání a využívání kosmických zdrojů je či není v rozporu s článkem II Kosmické smlouvy, Čínská lidová republika zatím s mezinárodním společenstvím nesdílela. Vzhledem k jejím aktivitám a investicím v oblasti výzkumu a plánům budoucích misí lze však předpokládat, že se bude přiklánět k názoru, že řečené aktivity nejsou v rozporu s článkem II Kosmické smlouvy. Tuto domněnku podporuje i skutečnost, že v lednu roku 2018 podepsala Čínská národní kosmická agentura s Lucemburským velkovévodstvím Memorandum o porozumění, které poskytuje rámec mimo jiné pro spolupráci v oblasti ekonomických, právních, regulačních a technologických aspektů využívání kosmických zdrojů.⁷²

⁶⁷ State Council of the People's Republic of China. Full text of white paper on China's space activities in 2016 [online]. 28. 12. 2016 [cit. 2020-10-28]. Dostupné na: http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2016/12/28/content_281475527159496.htm.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ GOSWAMI, N. China in Space: Ambitions and Possible Conflict. *Strategic Studies Quarterly* [online]. 2018, Vol. 12, No. 1, s. 81 [cit. 2020-10-30]. Dostupné na: www.jstor.org/stable/26333878.

⁷⁰ Tamtéž, s. 84.

⁷¹ Department of defense and full-year continuing appropriations act, Public Law 112-10, ze dne 15. 4. 2011.

⁷² The Government of the Grand Duchy of Luxembourg. Luxembourg cooperates with China in the exploration and use of outer space for peaceful purpose, including in the utilization of space resources [online]. 16. 1. 2018 [cit. 2020-11-01]. Dostupné na: <https://spacelu.com/wp-content/uploads/2019/06/10-2018-01-17-press-release-cooperation-china-luxembourg.pdf>.

2.4 INDICKÁ REPUBLIKA

Prvním a zatím posledním indickým astronautem se již v roce 1984, díky spolupráci Indické republiky a tehdejšího Svazu sovětských socialistických republik, stal Rakesh Sharma, který v kosmické lodi Sojuz T-11 absolvoval let k sovětské kosmické stanici Saljut-7.⁷³ Indické kosmické lodě zatím na svých palubách lidskou posádku nenesly. To by se však mělo změnit v roce 2022, kdy má Indická republika v úmyslu uctít sedmdesáté páté výročí vyhlášení nezávislosti tím, že se stane čtvrtou zemí, která úspěšně pošle člověka do kosmu.⁷⁴ Kosmická loď Gaganyaan (jejíž možná budoucí posádka v současnosti podstupuje výcvik v ruském Středisku přípravy kosmonautů J. A. Gagarina⁷⁵) je součástí stejnojmenného programu, který je prvním článkem indického plánu na vybudování vlastní kosmické stanice.⁷⁶

Indická kosmická agentura svými úspěšnými misemi bez posádky k Měsíci a k Marsu, plánovanými budoucími misemi s lidskou posádkou a dalšími programy ukazuje, že je důležitým aktérem v oblasti kosmických aktivit.

V roce 2017 byl zveřejněn návrh zákona o kosmických aktivitách, který se měl stát základem indického kosmického práva. Důvodová zpráva k návrhu uvádí, že vzhledem k celkovému rozvoji kosmických aktivit je patrná potřeba vnitrostátní úpravy, která by podpořila účast nevládních agentur či soukromých společností na takových činnostech. Při vytváření návrhu se indický Úřad kosmických aktivit inspiroval Modelovým zákonem o národní legislativě týkající se kosmických aktivit,⁷⁷ který vydala Asociace mezinárodního práva. Podobně jako The Space Act se i indický návrh zákona o kosmických aktivitách vztahoval na indické občany a na právnické osoby registrované v Indické republice. V úvodu návrh definoval základní pojmy jako kosmický objekt a komerční aktivita, kterou definoval jako „*vypuštění kosmického objektu, použití kosmického objektu, provoz, navádění a vstup kosmického objektu do a z kosmického prostoru a všechny funkce pro provádění uvedených činností, včetně pořízení objektů pro uvedené účely*“.⁷⁸ Zmínka o kosmických zdrojích chybí jak v této definici, tak v celém návrhu zákona o kosmických aktivitách. Jeho hlavním účelem mělo být stanovení pravidel pro registraci, odpovědnost a udílení licencí k provádění takových kosmických

⁷³ GREGERSEN, E. Rakesh Sharma. In: *Britannica* [online]. 9. 1. 2020 [cit. 2020-11-05]. Dostupné na: <https://www.britannica.com/biography/Rakesh-Sharma>.

⁷⁴ Gaganyaan mission to take Indian astronaut to space by 2022: PM Modi. In: *The Hindu* [online]. 15. 8. 2018 [cit. 2020-11-05]. Dostupné na: <https://www.thehindu.com/news/national/gaganyaan-mission-to-take-indian-astronaut-to-space-by-2022-pm-modi/article24695817.ece>.

⁷⁵ DAVID, L. 4 Indian astronauts are training in Russia for future spaceflights. In: *Space* [online]. 8. 9. 2020 [cit. 2020-11-05]. Dostupné na: <https://www.space.com/indian-astronauts-train-with-russian-agency.html>.

⁷⁶ PERI, D. India to have its own space station: ISRO. In: *The Hindu* [online]. 13. 6. 2019 [cit. 2020-11-05]. Dostupné na: <https://www.thehindu.com/sci-tech/science/india-to-have-a-separate-space-station-isro/article27898707.ece>.

⁷⁷ Committee on the Peaceful Uses of Outer Space. Information on the activities of international intergovernmental and non-governmental organizations relating to space law [online]. 26. 3. 2013 [cit. 2021-10-11]. Dostupné na: https://www.unoosa.org/pdf/limited/c2/AC105_C2_2013_CRP06E.pdf.

⁷⁸ Government of India, Department of Space. Draft Space Activities Bill, 2017 [online]. 21. 11. 2017 [cit. 2020-11-05]. Dostupné na: https://prsindia.org/files/bills_acts/bills_parliament/1970/Draft%20Space%20Activities%20Bill%202017.pdf.

aktivit a nastavení kontrolních mechanismů a systému přestupků a postihů za ně.⁷⁹ Tento návrh zákona nakonec nebyl přijat a Indická republika tak zůstává bez zákonné úpravy kosmického práva.

Indická republika, podobně jako Čínská lidová republika, veřejně nedeklarovala své stanovisko týkající se legality získávání a využívání kosmických zdrojů. Na rozdíl od Čínské lidové republiky však ani její plány a budoucí mise nenaznačují vývoj tímto směrem. Zde je rovněž vhodné připomenout, že Indická republika jako jediný stát s rozsáhlým kosmickým programem podepsala Dohodu o Měsíci. Podepsána byla v roce 1982, k ratifikaci zatím nedošlo a je tedy otázkou, jaký je skutečně postoj Indické republiky k Dohodě o Měsíci a k zásadě *common heritage of mankind* v ní vyjádřené.

2.5 LUCEMBURSKÉ VELKOVÉVODSTVÍ

V červenci roku 2017 přijalo Lucemburské velkovévodství zákon *Loi sur l'exploration et l'utilisation des ressources de l'espace*⁸⁰ (zákon o výzkumu a využívání kosmických zdrojů; dále jen „lucemburský zákon o kosmických zdrojích“) a jako první země v Evropě následovalo Spojené státy americké v právní úpravě získávání přírodních zdrojů v kosmickém prostoru a na nebeských tělesech. Účelem tohoto zákona (podobně jako v případě The Space Act) není snaha o přivlastnění kosmického prostoru či nebeských těles, ale definování pozice Lucemburského velkovévodství ke statusu zdrojů, které lze získávat na nebeských tělesech a v kosmickém prostoru, a vytvoření účinného právního a regulačního rámce, který bude zajišťovat stabilitu a zaručovat vysokou úroveň ochrany investorů, průzkumníků a těžařů.⁸¹ V důvodové zprávě k návrhu tohoto zákona lucemburský zákonodárce uvádí prohlášení (ve kterém lze spatřovat další podobnost tohoto zákona s The Space Act), že tento návrh zákona nezamýšlí ani nepředpokládá prohlášení suverenity nad nebeským tělesem, jeho částí či částí kosmického prostoru, čímž odkazuje na článek II Kosmické smlouvy, a snaží se tak dopředu rozptýlit pochybnosti o případném rozporu ustanovení tohoto zákona se zásadou zákazu přivlastnění.⁸²

2.5.1 PRÁVO KE ZDROJŮM

První článek lucemburského zákona o kosmických zdrojích stanoví, že „kosmické zdroje jsou způsobilé přivlastnění“.⁸³ V původním znění návrhu zákona však tento článek uváděl, že kosmické zdroje jsou způsobilé přivlastnění v souladu s mezinárodním právem. Tímto zákonodárce sledoval záměr dosáhnout právní jistoty v tomto směru. Názor, že toto znění není v rozporu s články I a II Kosmické smlouvy,

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Loi sur l'exploration et l'utilisation des ressources de l'espace, Mémorial A674, ze dne 20. 7. 2017.

⁸¹ Legal Framework. In: *Luxembourg Space Agency* [online]. 18. 11. 2019 [cit. 2020-09-28]. Dostupné na: <https://space-agency.public.lu/en/agency/legal-framework.html>.

⁸² MAN, P. DE. Luxembourg's law on space resources rests on a contentious relationship with international framework. In: *The Space Review* [online]. 23. 10. 2017 [cit. 2020-10-08]. Dostupné na: <https://www.thespacereview.com/article/3355/1>.

⁸³ Loi sur l'exploration et l'utilisation des ressources de l'espace, čl. 1.

zákonodárce obhajoval v důvodové zprávě k návrhu zákona odkazem na belgického teoretika Françoise Laurenta, který v 19. století označil ryby, koryše a další divoká zvířata za věc ničí, a tedy způsobilou přivlastnění. Zákonodárce tvrdil, že znění článku 1 tohoto návrhu zákona se opírá o stejný princip vyjádřený Laurentem, tedy že kosmické zdroje jsou přivlastnitelné stejným způsobem jako ryby, na rozdíl od nebeských těles, která si, tak jako širé moře, přivlastnit nelze. Po přezkoumání návrhu zákona lucemburskou Státní radou,⁸⁴ tato vydala doporučení, ve kterém prohlašuje, že Kosmická smlouva explicitně nezakazuje přivlastnění kosmických zdrojů soukromými osobami pro komerční účely, vzhledem k tomu, že k této otázce nezaujímá stanovisko.⁸⁵ K analogii s mořským právem, kterou argumentuje lucemburský zákonodárce ve prospěch práva ke kosmickým zdrojům, Státní rada projevila nesouhlas, jelikož území, na kterém by se nacházely těžební lokality, jsou součástí sféry, nad kterou žádný stát nemůže prohlásit suverenitu či si ji jinak přivlastnit, a proto si ji nemůže přivlastnit ani soukromá osoba, byť to Kosmická smlouva výslovně nezakazuje. Státní rada dále upozornila na další zásadní problém, spočívající v řešení otázky ochrany těžebních lokalit na nebeských tělesech na základě vnitrostátního práva, s přihlédnutím k tomu, že výkon takové ochrany by mohl představovat nárokování si suverenity. Státní rada také poukázala na to, že vnitrostátní přiznání práv ke kosmickým zdrojům nezaručuje uznání takových práv dalšími státy. Vzhledem k těmto problémům tedy otázku přivlastňování přírodních zdrojů v kosmickém prostoru a na nebeských tělesech nebylo možné považovat za vyřešenou, a její řešení tedy nemohlo počítat právní jistoty, kterou jí chtěl lucemburský zákonodárce přisoudit. Státní rada ve svém doporučení uzavírala, že využívání kosmických zdrojů v současnosti není podporováno mezinárodním rámcem, který by takové využívání reguloval, protože lze pochybovat o tom, že by původní návrh zákona mohl dosáhnout zákonodárcem vytyčeného cíle právní jistoty.⁸⁶ Byť tedy na základě výše uvedených argumentů lucemburská Státní rada navrhovala článek 1 z návrhu lucemburského zákona o kosmických zdrojích vypustit, rozhodl se lucemburský zákonodárce pro změnu

⁸⁴ Státní radu Lucemburského velkovévodství tvoří dvacet jedna členů, kteří jsou jmenováni velkovévodou na dvanáct let. Úkolem Státní rady je vyjadřovat svá stanoviska k vládním a parlamentním návrhům zákonů a nařízení. Státní rada rovněž vyjadřuje stanovisko k otázkám, které jí pokládá velkovévoda, či které jí jsou předloženy ze zákona. Názory a stanoviska Státní rady jsou zásadně poradního charakteru, ale vzhledem k unikameralismu lucemburského parlamentu dává lucemburská ústava Státní radě v určitých případech možnost vetovat legislativní návrhy (viz též: Council of State. In: *The Luxembourg Government* [online]. 28. 11. 2018 [cit. 2020-10-08]. Dostupné na: <https://gouvernement.lu/en/systeme-politique/conseil-etat.html>).

⁸⁵ Státní rada Lucemburského velkovévodství připouští, že v Dohodě o Měsíci takový zákaz stanoven je, nicméně její ustanovení nepovažuje za relevantní vzhledem k tomu, že Lucemburské velkovévodství Dohodu o Měsíci neratifikovalo.

⁸⁶ Základním problémem dle lucemburské Státní rady je otázka, zdali je možné, aby vnitrostátní zákonodárce zajistil pro své občany právní jistotu ve věci, jejíž mezinárodněprávní legálnost je sporná. V souvislosti s tímto pak vyvstávají další otázky, jako otázka vzájemného uznávání soudních rozhodnutí týkajících se kosmických aktivit, dále také otázka, zda požadavek volného přístupu všech do oblastí nebeských těles, vyjádřený v článku I Kosmické smlouvy, znamená, že by soukromé osoby a společnosti nemohly odmítnout přístup dalším stranám do jejich zařízení. V neposlední řadě rovněž zůstává nezdopovězena otázka ochrany prostředí kosmického prostoru a nebeských těles, jeho zachování pro budoucí generace a případná mezinárodní odpovědnost států za jeho porušení.

jeho znění do současně platné podoby. Došlo tedy k odstranění odkazu na mezinárodní právo, se kterým měla být způsobilost kosmických zdrojů k přivlastnění v souladu.⁸⁷

Podle analýzy lucemburské Státní rady je hlavním problémem skutečnost, že zákonné využívání kosmických zdrojů vyžaduje přesvědčivé rozhodnutí na mezinárodní úrovni, bez kterého je vnitrostátní zákonodárství, kladoucí si za cíl přiznat vlastnická práva ke kosmickým zdrojům svým občanům, bez účinku. Právní jistota v této věci tak nemůže být zajištěna, pokud základ práv ke zdrojům, přiznaným vnitrostátním právem, nevychází z existujícího mezinárodněprávního režimu.⁸⁸

V následujících článcích se lucemburský zákon o kosmických zdrojích na rozdíl od The Space Act nevěnuje detailnějšímu popisu obsahu práva ke kosmickému zdroji, ale naopak obsahuje podrobnou úpravu podmínek pro získání písemného povolení mise, jejímž cílem je výzkum a využívání kosmických zdrojů pro komerční účely. Podobně jako The Space Act i lucemburský zákon o kosmických zdrojích stanoví, že oprávněný provozovatel může vykonávat povolenou činnost pouze v souladu s podmínkami, danými povolením, a mezinárodními závazky Lucemburského velkovévodství.⁸⁹ Dále jsou stanoveny podmínky pro právní formu žadatele o oprávnění (na rozdíl od The Space Act může být povolení k misi podle lucemburského zákona o kosmických zdrojích uděleno pouze žadateli, který je právnickou osobou) a pro jeho vnitřní systém finančních, technických a zákonem vyžadovaných postupů a opatření, organizační struktury, účinných procesů identifikace, správy, monitorování a hlášení rizik, kontrolních a bezpečnostních rizik.⁹⁰ Samotných práv ke kosmickým zdrojům se tedy týká pouze jediný článek lucemburského zákona o kosmických zdrojích. Oproti The Space Act tak jde o úpravu převážně zaměřenou na podmínky a náležitosti, které musí žadatel o oprávnění splňovat.

Dle P. de Mana⁹¹ je lucemburský zákon o kosmických zdrojích, usilující o implementaci článku VI Kosmické smlouvy, pouze „formální úpravou, která ve skutečnosti neuspěla ve snaze o dosažení stanoveného cíle právní jistoty pro soukromé subjekty. Naopak spíše slouží k ochraně státu před obviněním z porušování mezinárodních pravidel a přesouvá odpovědnost za dodržování mezinárodního práva na soukromé subjekty vykonávající činnost, k jejímuž výkonu by možná ani neměli být oprávněni“.⁹²

Jak bylo zmíněno výše, Lucemburské velkovévodství podepsalo v říjnu roku 2020 Artemis Accords, a přijalo tak úpravu v tomto dokumentu obsaženou. Čtyři články Artemis Accords věnující se kosmickým zdrojům však na stanovisku Lucemburského velkovévodství nic razantního nemění, naopak potvrzují postoj vyjádřený v lucemburském zákoně o kosmických zdrojích, že kosmické zdroje jsou způsobilé přivlastnění.

⁸⁷ MAN, c. d.

⁸⁸ Tamtéž.

⁸⁹ Loi sur l'exploration et l'utilisation des ressources de l'espace, čl. 2 odst. 3.

⁹⁰ Tamtéž, čl. 7.

⁹¹ Philip de Man učí na univerzitě v Lovani kosmické právo. Je expertem na mezinárodní právo uplatňované na zbrojení v kosmickém prostoru v rámci mezinárodní skupiny pro kosmické právo. Rovněž je členem delegace Belického království při COPUOS (viz též: Philip de Man. In: *KU Leuven* [online]. [cit. 2020-10-08]. Dostupné na: <https://ghum.kuleuven.be/ggs/people/00060149>).

⁹² MAN, c. d.

2.5.2 INICIATIVA SPACERESOURCES.LU

Od roku 2017 podepsalo Lucemburské velkovévodství Memoranda o porozumění,⁹³ týkající se spolupráce v oblasti kosmických aktivit, s celkem devíti státy, z toho s osmi z nich se Lucemburské velkovévodství dohodlo na spolupráci se zvláštním zaměřením na oblast získávání a využívání kosmických zdrojů. Těmito osmi státy jsou Spojené arabské emiráty, Japonsko, Čínská lidová republika, Portugalská republika, Česká republika, Polská republika, Belgické království a jeden ze států Australského společenství – Nový Jižní Wales. Konkrétně v Memorandu o porozumění uzavřeném mezi Lucemburským velkovévodstvím a Českou republikou signatáři vyjadřují společný úmysl propagovat v rámci národních politik i v mezinárodních organizacích udržitelné využívání kosmických zdrojů ku prospěchu lidstva. Také zamýšlejí usilovat o konstruktivní dialog s ostatními státy Organizace spojených národů a podporovat jej s cílem vytvořit transparentní rámec pro využívání kosmických zdrojů. Oba signatáři se mají pravidelně informovat a konzultovat svá stanoviska k ekonomickým, právním, regulačním a technologickým aspektům komerčního využívání kosmických zdrojů. Na závěr je pak v Memorandu o porozumění poznamenáno, že neobsahuje žádné povinnosti na základě mezinárodního práva, ani vnitrostátního práva signatářů.⁹⁴ Vzhledem k obecným formulacím obsaženým v tomto Memorandu o porozumění a vzhledem k cílům, kterých se Lucemburské velkovévodství přijímáním takových Memorand o porozumění

⁹³ Memorandum o porozumění je jedním z druhů mezinárodní smlouvy, není však vždy právně závazným dokumentem. Často vyjadřuje vůli signatářů společně směřovat k určitému cíli nebo je určitým předstupněm na cestě k uzavření právně závazné mezinárodní smlouvy. Případná právní závaznost Memoranda o porozumění se posuzuje na základě úmyslu a postavení stran a výkladu obsahu dokumentu. Viz tiskové zprávy lucemburského Ministerstva hospodářství, oznamující podepsání Memorand s jednotlivými státy: The Government of the Grand Duchy of Luxembourg. Luxembourg and the United Arab Emirates to cooperate on space activities with particular focus on the exploration and utilization of space resources [online]. 10. 10. 2017 [cit. 2020-11-01]. Dostupné na: <https://space-agency.public.lu/dam-assets/press-release/2017/2017-10-10-press-release-mou-space.pdf>; The Government of the Grand Duchy of Luxembourg. Luxembourg and Japan agree to cooperate on exploration and commercial utilization of space resources [online]. 29. 11. 2017 [cit. 2020-11-01]. Dostupné na: <https://space-agency.public.lu/dam-assets/press-release/2017/2017-11-29-press-release-mou-japan-space.pdf>; The Government of the Grand Duchy of Luxembourg. Luxembourg cooperates with China in the exploration and use of outer space for peaceful purpose, including in the utilization of space resources [online]. 16. 1. 2018 [cit. 2020-11-01]. Dostupné na: <https://spacelu.com/wp-content/uploads/2019/06/10-2018-01-17-press-release-cooperation-china-luxembourg.pdf>; The Government of the Grand Duchy of Luxembourg. Luxembourg and the Czech Republic cooperate in the frame of space resources exploration and utilization [online]. 10. 10. 2018 [cit. 2020-11-01]. Dostupné na: <https://space-agency.public.lu/dam-assets/press-release/2018/2018-10-10-Press-release-MoU-Czech-Lux-FINAL.pdf>; The Government of the Grand Duchy of Luxembourg. Luxembourg and the Republic of Poland agree to cooperate on space activities with particular focus on the exploration and utilization of space resources [online]. 12. 10. 2018 [cit. 2020-11-01]. Dostupné na: <https://space-agency.public.lu/dam-assets/press-release/2018/2018-10-05-Press-Release-MOU-Luxembourg-Poland-Space.pdf>; The Government of the Grand Duchy of Luxembourg. The Grand Duchy of Luxembourg and Belgium join forces to develop the exploration and utilisation of space resources [online]. 23. 1. 2019 [cit. 2020-11-01]. Dostupné na: <https://space-agency.public.lu/dam-assets/press-release/2019/2019-01-23-ENG-joint-press-release-BE-LU.pdf>; New South Wales and Luxembourg sign MoU on future space activities. In: *Luxembourg Space Agency* [online]. 3. 2. 2020 [cit. 2020-11-01]. Dostupné na: https://space-agency.public.lu/en/news-media/news/2020/new_south_wales_mou.html.

⁹⁴ Memorandum of Understanding between the Ministry of Transport of the Czech Republic and the Ministry of the Economy of the Grand Duchy of Luxembourg on a Cooperation in the Frame of Space Resources Exploration and Utilization. 2. 10. 2018.

snaží dosáhnout, lze předpokládat, že Memoranda o porozumění přijatá s ostatními státy budou obsahově podobná tomu podepsanému s Českou republikou.⁹⁵

V červnu roku 2017 podepsali lucemburský ministr hospodářství Etienne Schneider a generální ředitel ESA Jan Wörner společné prohlášení,⁹⁶ ve kterém se shodli na příležitosti k dalšímu studiu technických a vědeckých aspektů aktivit v oblasti výzkumu a využívání kosmických zdrojů. Na toto prohlášení navázali v listopadu roku 2019 Memorandem o spolupráci,⁹⁷ ve kterém projevíli zájem o další posilování spolupráce v oblasti kosmických zdrojů.

Se Spojenými státy americkými podepsalo Lucemburské velkověvodství v květnu roku 2019 Memorandum o porozumění, jehož cílem je podporovat pokračující růst kosmického průmyslu prostřednictvím nových obchodních a investičních příležitostí a také posílení koordinace politiky v této oblasti.⁹⁸ V říjnu roku 2020 pak Lucemburské velkověvodství dále prohloubilo svou spolupráci se Spojenými státy americkými podepsáním Artemis Accords.

S Ruskou federací vytvořilo Lucemburské velkověvodství společnou Radu pro vědeckou a technickou spolupráci, která se má mimo jiné zabývat výzkumem kosmických technologií.⁹⁹ O spolupráci v oblasti získávání a využívání kosmických zdrojů však nejde.

Tato Memoranda uzavírá Lucemburské velkověvodství v rámci své iniciativy *SpaceResources.lu* s cílem harmonizovat pravidla pro výzkum a využívání kosmických zdrojů. Iniciativa *SpaceResources.lu*, zahájená v roce 2016, je nástrojem lucemburské snahy stát se průkopníkem v oblasti výzkumu a využívání kosmických zdrojů. Cílem této iniciativy je zajistit, aby výzkum kosmických zdrojů v jejím rámci sloužil k mírovým účelům, kosmické zdroje byly využívány udržitelným způsobem, v souladu s mezinárodním právem a ku prospěchu lidstva.¹⁰⁰

⁹⁵ Tato Memoranda o porozumění nejsou veřejně přístupnými dokumenty. Z tohoto důvodu je popsán pouze obsah Memoranda o porozumění uzavřeného mezi Lucemburským velkověvodstvím a Českou republikou, jehož text byl pro účely této práce poskytnut ředitelem Odboru inteligentních dopravních systémů, kosmických aktivit a výzkumu, vývoje a inovací Ministerstva dopravy, Václavem Koberou. Na základě znalosti textu tohoto Memoranda je pak předpokládán podobný obsah ostatních Memorand i vzhledem k tomu, že na ně Lucemburské velkověvodství vzájemně odkazuje v tiskových zprávách vydávaných při uzavření dalšího Memoranda v této oblasti.

⁹⁶ The Government of the Grand Duchy of Luxembourg. Luxembourg and the European Space Agency enhance cooperation on asteroid missions, related technology and space resources exploration and utilization [online]. 20. 6. 2017 [cit. 2020-11-01]. Dostupné na: https://space-agency.public.lu/dam-assets/press-release/2017/2017_06_21%20Press%20Release%20ESA%20LeBourget.pdf.

⁹⁷ ESA and LSA confirm strategic partnership for European Space Resources Innovation Centre. In: *Luxembourg Space Agency* [online]. 27. 11. 2019 [cit. 2020-11-01]. Dostupné na: https://space-agency.public.lu/en/news-media/news/2019/ESA_and_LSA_confirm_space_resources_partnership.html.

⁹⁸ United States and Luxembourg sign Memorandum on space cooperation. In: *Luxembourg Space Agency* [online]. 10. 5. 2019 [cit. 2020-11-02]. Dostupné na: <https://space-agency.public.lu/en/news-media/news/2019/united-states-memorandum.html>.

⁹⁹ Luxembourg agreed to cooperate with Russia on space resources. In: *Luxembourg Trade & Invest* [online]. 15. 2. 2018 [cit. 2020-11-02]. Dostupné na: <https://www.tradeandinvest.lu/news/luxembourg-agreed-cooperate-russia-space-resources/>.

¹⁰⁰ SpaceResources.lu Initiative. In: *Luxembourg Space Agency* [online]. 18. 11. 2019 [cit. 2020-11-01]. Dostupné na: <https://space-agency.public.lu/en/space-resources/the-initiative.html>.

V srpnu roku 2020 podepsala Lucemburská kosmická agentura s Lucemburským institutem vědy a technologie dohodu o spolupráci, jejímž cílem je vytvořit Evropské inovační centrum pro kosmické zdroje. Na základě výše zmíněného Memoranda o spolupráci uzavřeného v roce 2019 mezi Ministerstvem hospodářství Lucemburského velkovévodství a Evropskou kosmickou agenturou by se měla ESA stát strategickým partnerem tohoto centra. Dlouhodobým cílem Evropského inovačního centra pro kosmické zdroje má být umožnit integraci dalších evropských subjektů, soukromých i veřejných, aktivních v oblasti kosmických zdrojů. Hlavními čtyřmi budoucími aktivitami Evropského inovačního centra pro kosmické zdroje mají být: výzkum a vývoj v souvislosti s kosmickými zdroji, podpora ekonomických aktivit, řízení znalostí a řízení komunity.¹⁰¹

2.6 ČESKÁ REPUBLIKA

Od roku 2010 vydává Česká republika vždy na určité účinné období dokument s názvem Národní kosmický plán, ve kterém představuje národní kosmickou strategii a vymezuje kosmické aktivity, kterým se plánuje věnovat, a stanoví cíle, kterých chce v oblasti kosmických aktivit dosáhnout. Národní kosmický plán rovněž představuje politiku České republiky, „*směřující k tomu, aby Česká republika hrála významnou roli v rámci mezinárodního společenství v oblasti kosmických aktivit*“.¹⁰² První dva Národní kosmické plány vydané pro roky 2010–2016, respektive 2014–2019, se otázkou kosmických zdrojů vůbec nezabývaly. Aktuální Národní kosmický plán pro roky 2020–2025 se již kosmickým zdrojům věnuje, když zmiňuje poznatky, které budou získány prostřednictvím mise HERA a mohou být následně cenným přínosem při budoucích misích zaměřených na získávání a využívání kosmických zdrojů na asteroidech, které jsou zde označovány jako zdroj extrémně hodnotných minerálů. Národní kosmický plán pak jako jeden z cílů stanovil snahu přispívat ke hledání obecně přijatelných řešení, podporovat mezinárodní spolupráci a usilovat o dosažení mezinárodního konsenzu zejména v oblastech, ve kterých takový konsenzus prozatím chybí, jako je například otázka využívání kosmických zdrojů.¹⁰³

Kromě již výše zmíněného Memoranda o porozumění uzavřeného s Lucemburským velkovévodstvím o spolupráci v rámci průzkumu a využití kosmických zdrojů Česká republika uzavřela také smlouvu s Francouzskou republikou o spolupráci v oblasti průzkumu a využití kosmického prostoru k mírovým účelům.¹⁰⁴

¹⁰¹ The Luxembourg Space Agency and LIST join forces to create a 'European Space Resources Innovation Centre' in Luxembourg. In: *Luxembourg Space Agency* [online]. 5. 8. 2020 [cit. 2020-11-10]. Dostupné na: https://space-agency.public.lu/en/news-media/news/2020/ESRIC_Agreement_Launch.html.

¹⁰² Ministerstvo dopravy České republiky. Národní kosmický plán 2020–2025 [online]. 14. 10. 2019, s. 4 [cit. 2020-11-09]. Dostupné na: https://www.czechspaceportal.cz/wp-content/uploads/2020/08/NKP2020-2025_CZ.pdf.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Tamtéž.

Podle ředitele Odboru inteligentních dopravních systémů, kosmických aktivit a výzkumu, vývoje a inovací Ministerstva dopravy, Václava Kobery,¹⁰⁵ je přístup České republiky k problematice těžby v kosmickém prostoru a na nebeských tělesech obecně kladný, v této oblasti pak Česká republika preferuje vytvoření vhodného režimu v rámci Organizace spojených národů.¹⁰⁶

2.7 EVROPSKÁ KOSMICKÁ AGENTURA

Evropská kosmická agentura je mezinárodní organizací čítající dvacet dva členských států. Kromě Finské republiky, Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku a Švýcarské konfederace jsou všichni členové ESA rovněž členskými státy Evropské unie. Lotyšská republika a Slovinská republika jsou přidruženými členy ESA a zbývající členské státy Evropské unie s Evropskou kosmickou agenturou uzavřely dohody o spolupráci. Na základě dohody o spolupráci se na některých projektech ESA podílí také Kanada.¹⁰⁷

Cílem ESA je „*zajišťovat a podporovat spolupráci mezi členskými státy v oblasti kosmického výzkumu a technologií za výlučně mírovými účely a jejich kosmických aplikací s úmyslem jejich využít pro vědecké účely a pro funkční systémy kosmických aplikací*“.¹⁰⁸

Jak již bylo zmíněno výše, ESA podepsala s Lucemburským velkovévodstvím v roce 2019 Memorandum o spolupráci, ve kterém oba signatáři vyjádřili společný zájem na dalším posilování spolupráce v oblasti kosmických zdrojů. K Artemis Accords ESA samotná nepřistoupila, nicméně všechny tři evropské státy, které se k Artemis Accords v roce 2020 přidaly, jsou členskými státy ESA.

V květnu roku 2019 ESA zveřejnila Strategii přístupu ke kosmickým zdrojům. V úvodu tohoto dokumentu jsou kosmické zdroje označeny za hlavní téma budoucích mezinárodních činností. Evropa se musí do těchto aktivit bezodkladně zapojit, aby měla vliv na určování jejich směru a aby z nich měla prospěch. Strategie přístupu ke kosmickým zdrojům následně uvádí základní otázky, kterými se dále zabývá. Byť mezi zásadní otázky bezpochyby patří i právní, regulační a politický rámec kosmických zdrojů, tak mezi těmi, kterými se Strategie přístupu ke kosmickým zdrojům zabývá, není zastoupen. Tato skutečnost je odůvodněna tím, že není úkolem ESA, ale jejích členských států, zabývat se těmito konkrétními aspekty. ESA nemůže ze své pozice interpretovat a rozvíjet právní rámec použitelný pro kosmické zdroje. K tomuto může přispět pouze poskytováním příležitostí k výměně informací a koordinaci mezi členskými státy.¹⁰⁹

¹⁰⁵ JUDr. Václav Kobera je rovněž delegátem České republiky v orgánech ESA a ve vybraných orgánech Evropské unie pro vesmír.

¹⁰⁶ KOBERA, V. Dotaz na postoj České republiky k problematice kosmických zdrojů [e-mailová komunikace]. 9. 11. 2020 [cit. 2020-11-09].

¹⁰⁷ ESA facts. In: *The European Space Agency* [online]. [cit. 2020-11-06]. Dostupné na: https://www.esa.int/About_Us/Corporate_news/ESA_facts.

¹⁰⁸ Evropská kosmická agentura (ESA). In: *Czech Space Portal* [online]. [cit. 2020-11-06]. Dostupné na: <https://www.czechspaceportal.cz/esa-gsa/evropska-kosmicka-agentura-esa/>.

¹⁰⁹ ESA Space Resources Strategy. In: *European Space Agency* [online]. 23. 5. 2019 [cit. 2020-11-06]. Dostupné na: <https://exploration.esa.int/web/moon/-/61369-esa-space-resources-strategy>.

2.8 EVROPSKÁ UNIE

Evropská unie ve spolupráci s ESA vypracovala v roce 2000 společnou kosmickou strategii a v roce 2003 zahájila Politiku EU pro oblast vesmíru.¹¹⁰ Evropská unie má několik kosmických programů, mezi ty nejznámější patří například Galileo a Copernicus. V roce 2017 přijala Evropská unie novou Evropskou kosmickou strategii. Čtyři hlavní cíle této strategie jsou: maximalizovat přínosy kosmu pro společnost a hospodářství EU, podporovat celosvětově konkurenceschopné a inovační evropské kosmické odvětví, posilovat úlohy Evropy jako globálního aktéra a podporovat mezinárodní spolupráci. Tato strategie nehovoří o potenciálu využívání kosmických zdrojů a ani neobsahuje sdělení stanoviska Evropské unie k této otázce. Evropský parlament ve svém usnesení ze dne 12. září 2017 žádá Evropskou komisi, aby „*monitorovala stávající cíle soukromého odvětví v oblastech, jako je těžba ve vesmíru, a zvážila, jaký mohou mít tyto cíle dopad na nynější právní rámec a zejména na Kosmickou smlouvu*“. Evropský parlament dále poznamenává, že je třeba se vyhnout závodům o vyčerpatelné kosmické zdroje, a vyzývá členské státy, aby „*vyvíjely činnost směrem ke koordinovanému evropskému postupu, a vyzývá Komisi, aby se ujala vedení při sjednávání konsenzu*“. Evropský parlament také uznává, že „*vesmír je společným dědictvím lidstva*“.¹¹¹

3. ZÁVĚR

Na přístupu k otázce získávání a využívání kosmických zdrojů nepanuje na mezinárodní úrovni shoda. Na straně jedné je přesvědčení, že komerční využívání kosmických zdrojů není v rozporu s mezinárodním kosmickým právem, a tedy ani se zásadou zákazu přivlastnění kosmického prostoru a nebeských těles vyjádřenou v článku II Kosmické smlouvy. Tento názor, reprezentovaný zejména postojem Spojených států amerických a Lucemburského velkovévodství, dále zastávají především státy, které jsou signatáři Artemis Accords. Na straně druhé je přesvědčení, že komerční využívání kosmických zdrojů je v rozporu s mezinárodním kosmickým právem. Tento názor se opírá především o široký výklad zásady zákazu přivlastnění, dle kterého spolu s kosmickým prostorem a nebeskými tělesy nejsou způsobilé přivlastnění ani jejich přírodní zdroje, které tak není možné ani získávat a využívat. Zde je nutno podotknout, že ani jedna z kosmických velmocí takto široce zásadu zákazu přivlastnění formálně neinterpretuje. Mezi těmito dvěma hlavními názorovými proudy je pak oblast, ve které se nacházejí státy, které se oficiálně nepřiklonily ani k jednomu z nich. Mezi tyto patří především Čínská lidová republika, Indická republika a Ruská federace.

¹¹⁰ V červnu 2018 Evropská komise navrhla vytvoření Agentury Evropské unie pro kosmický program, která by měla být odpovědná za úkoly spojené s bezpečnostní akreditací pro všechna opatření Unie v kosmickém odvětví a měla by nahradit stávající Agenturu pro evropský globální navigační družicový systém (viz též: Legislative train schedule: a Europe fit for the digital age. In: *European Parliament* [online]. 23. 8. 2020 [cit. 2020-11-06]. Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-europe-fit-for-the-digital-age/file-crypto-assets-2/10-2020>).

¹¹¹ Usnesení Evropského parlamentu P8_TA(2017)0323 ze dne 12. 9. 2017, o kosmické strategii pro Evropu (2016/2325(INI)).

Čínská lidová republika ani Indická republika se nepřipojily k Artemis Accords, ale obě vyvíjejí svůj kosmický program a mají velké plány zahrnující mimo jiné mise na Měsíc. Indická republika je nadto od roku 1982 signatářem Dohody o Měsíci. Tyto dvě kosmické velmoci tak mohou svým budoucím příkloněním se k jednomu názorovému proudu významně ovlivnit utváření mezinárodního rámce či případného obyčejového pravidla.

Ruská federace se rovněž oficiálně nepřiklonila ani k jednomu ze dvou hlavních názorů. Mezi Ruskou federací a Lucemburským velkovévodstvím sice probíhají jednání o spolupráci v oblasti kosmických zdrojů, účast na americkém programu Artemis však Ruská federace odmítá.

Určitý vliv na vývoj mezinárodního konsenzu mohou mít také Francouzská republika a Spolková republika Německo. Kromě toho, že oba státy jsou největšími přispěvateli do rozpočtu Evropské kosmické agentury,¹¹² postavení Francouzské republiky přidává na významu také skutečnost, že kosmodrom, z něhož startují i kosmické rakety ESA, se nachází na území francouzského departmentu Guyana. Na území Spolkové republiky Německo je pak konstruován servisní modul pro kosmickou loď Orion,¹¹³ která se má v rámci programu Artemis vydat k Měsíci. Francouzská republika je od roku 1980 signatářem Dohody o Měsíci. Ani jedna z těchto dvou zemí se nepřidala k Artemis Accords. K této skutečnosti mluvčí Ministerstva hospodářství a energetiky Spolkové republiky Německo sdělil, že „*německá vláda má v zásadě zájem na dalším rozvoji právního rámce stávajícího mezinárodního práva na mnohostranné úrovni*“.¹¹⁴

V oficiálních i neoficiálních vyjádřeních, v memorandech o porozumění, v mezinárodních dohodách i ve dvou zákonech, které v současnosti upravují otázku získávání a využívání kosmických zdrojů, jsou patrné odkazy na Kosmickou smlouvu a ustanovení zmiňující potřebu vzniku mezinárodního režimu. Takový režim, ideálně vyjádřený v mnohostranné mezinárodní smlouvě, však zatím neexistuje a nezdá se pravděpodobné, že by mezinárodní společenství v blízké budoucnosti šlo ke konsenzu v otázce právního režimu přírodních zdrojů v kosmickém prostoru a na nebeských tělesech.

Mgr. Šimon Pepřík
Ministerstvo spravedlnosti
simon.peprik@gmail.com

¹¹² ESA budget 2020. In: *The European Space Agency* [online]. 14. 1. 2020 [cit. 2020-11-13]. Dostupné na: https://www.esa.int/ESA_Multimedia/Images/2020/01/ESA_budget_2020.

¹¹³ NASA Gains Broad International Support for Artemis Program at IAC. In: *National Aeronautics and Space Administration* [online]. 8. 11. 2019 [cit. 2020-11-13]. Dostupné na: <https://www.nasa.gov/feature/nasa-gains-broad-international-support-for-artemis-program-at-iac>.

¹¹⁴ STIRN, A. Wie die USA das Völkerrecht aushebeln könnten. In: *Spektrum.de* [online]. 30. 10. 2020 [cit. 2020-11-13]. Dostupné na: <https://www.spektrum.de/news/wie-die-usa-das-voelkerrecht-aushebeln-koennten/1787216>.